

Проценко О. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики та психології Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6175-4194>

Роль і місце методу верифікації під час слідчого експерименту

Наукова стаття присвячена висвітленню актуальних питань, що виникають у практичних слідчих підрозділах Національної поліції України під час верифікації даних про подію кримінального правопорушення в процесі проведення слідчого експерименту на стадії досудового розслідування. У слідчій практиці прийоми верифікації не застосовують у повному обсязі, що призводить до недоцільної лінії поведінки слідчого під час збирання, дослідження та використання доказової інформації в процесі проведення слідчого експерименту. Метою дослідження є отримання наукових висновків щодо верифікації даних про подію злочину під час проведення слідчого експерименту на стадії досудового розслідування, а також надання обґрунтованих пропозицій з удосконалення тактичних прийомів верифікації під час слідчого експерименту та практики їх застосування. Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод, що сприяє розумінню об'єкта дослідження в контексті поєднання потреб науки і практики; методи формальної логіки дало змогу детальніше усвідомити тактичні прийоми верифікації під час слідчого експерименту; порівняльно-правовий метод використано під час аналізу норм матеріального й процесуального права, наукових категорій, визначень і підходів; історико-правовий метод – для висвітлення змісту основних понять: «слідчий експеримент», «тактика слідчих (розшукових) дій», «верифікація» на підставі наукових поглядів і положень чинного законодавства; системно-структурний метод – для окреслення проблемних питань під час верифікації даних про подію злочину в процесі експерименту; метод системного аналізу – для комплексного узагальнення особливостей тактики слідчих (розшукових) дій. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автор удосконалив: розуміння структури верифікації даних про подію кримінального правопорушення і тактики слідчої (розшукової) дії відповідно до стадій підготовки, робочої стадії, стадії фіксації ходу і результатів, оцінки отриманих результатів у кримінальному провадженні; криміналістичні рекомендації щодо застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження за умов слідчих ситуацій, пов'язаних із висновками верифікації свідчень про достовірність або недостовірність інформації злочинної події, що сталася; дістали подальшого розвитку тактичні прийоми, що застосовують на робочій стадії верифікації даних про злочин під час проведення слідчого експерименту, а також криміналістичні рекомендації щодо проведення верифікації даних під час слідчої (розшукової) дії – слідчого експерименту. Висновки. Під час розслідування кримінального провадження постає необхідність верифікації даних про кримінальне правопорушення, з'ясування реальної можливості певної події в умовах конкретної слідчої ситуації. До верифікації даних про подію злочину та психологічних особливостей слідчого експерименту належать: 1) індивідуальна здатність особи до сприйняття і запам'ятовування обставин, за яких відбулася подія; 2) просторова орієнтація особи; 3) психологічний стан особи, що дає показання, місця події, на якому вона повторно присутня.

Ключові слова: верифікація; слідчий експеримент; слідча (розшукова) дія; етапи слідчої (розшукової) дії; психічний стан; кримінальне провадження.

Вступ

Діяльність слідчих підрозділів Національної поліції України належить до інтелектуальних видів праці, тобто основні професійні функції слідчого потребують високої активності мислення, уміння здійснювати аналітичні й логічні операції, стійкості уваги, уяви.

Основна мета проведення такої слідчої (розшукової) дії, як слідчий експеримент, полягає у відтворенні дій, обстановки, обставин певної події, проведенні необхідних дослідів або випробувань з метою перевірки й уточнення зібраних доказів у кримінальному провадженні, отримання нових доказів, перевірки версій щодо обставин кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню. І. П. Осипенко зауважує, що перед стоїть першочергове завдання отримати правдиві показання вербальним шляхом, оскільки лише їх він може

зафіксувати в протоколі та використовувати надалі як потенційне джерело доказів. Водночас значна частина інформації від допитуваного передається і без використання мовлення. Тому впровадження в слідчу практику сучасних досягнень психології є необхідним (Osypenko, 2016, р. 47).

Проблеми одержання достовірних знань про обставини, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, пов'язані з реалізацією права особи на справедливе рішення в суді. Тому традиційні криміналістичні методи дослідження встановлення істини в наявних даних про кримінальне правопорушення, які отримані під час слідчого експерименту, не завжди працюють. У цьому аспекті увагу привертає використання слідчим алгоритму дій, спрямованих на верифікацію даних, зібраних у певному місці й певним способом з використанням певних навичок. Основою слідчого експерименту є

проведення його в умовах, що можуть бути наближені до подій, які сталися в минулому. Це позначається на вивченні зовнішніх і внутрішніх психофізіологічних та інших невербальних виявів учасників під час досудового розслідування кримінального правопорушення. У процесі слідчого експерименту з учасниками кримінального провадження з боку обвинувачення – потерпілим, з боку захисту – підозрюваним, у слідчого є можливість верифікувати отриману інформацію, спостерігаючи за поведінкою учасників експерименту безпосередньо на місці – в умовах, які максимально наближені до моменту вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, у практичних підрозділах слідства збільшилася кількість проблемних питань щодо верифікації даних про подію злочину на етапах підготовки, проведення, фіксації результатів під час проведення слідчого експерименту, а саме: надання учасниками слідчої (розшукової) дії недостовірних даних, зміни раніше наданих показань, перебільшення, приховування певних фактів. Це може бути неповна розповідь, перекручення, спотворення фактів, власні домисли, як навмисні, так і ні, про вчинення в певному місці й певним способом чи з використанням певних знарядь, конкретних дій, отримання даних з неперевірених і незаконних джерел. Під час слідчого експерименту можливо як підтвердити, так і спростувати механізм утворення слідів кримінального правопорушення.

Практика слідчої діяльності під час розслідування злочинів засвідчує, що криміналістичні методи дослідження обставин кримінального правопорушення не завжди встановлюють механізм учинення злочину. Отже, на підставі аналізу наукових розробок виявлено лише поодинокі згадки про метод верифікації даних під час такої слідчої (розшукової) дії, як слідчий експеримент. Більшість науковців досліджують процесуальну суть і питання тактики слідчого експерименту, проте не акцентують увагу на верифікації даних про учасників кримінального провадження, їхньому психологічному стану, ставленні до вчиненого злочину. У цьому полягає особливість фіксації його результатів, реконструкції подій в умовах новітніх технологій. Важливу роль у висвітленні наукових засад слідчого експерименту відіграли вчені-криміналісти та процесуалісти: Л. Е. Ароцкер, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, П. Д. Біленчук, О. М. Васильєв, Н. І. Гуковська, Ф. В. Глазирін, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмичов, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтевський, Л. А. Соя-Сірко, В. М. Тertiшник, В. Ю. Шепітько, Ш. Ш. Ярамиш'ян та ін. Окремі питання слідчого експерименту у своїх наукових працях досліджували: Д. С. Афонін, О. В. Баулін, В. С. Бондар, В. К. Весельський, В. І. Галаган,

Н. Д. Ковальова, О. І. Котюк, О. І. Мотлях, В. В. Назаров, С. М. Смоков, В. В. Топчій, П. В. Цимбал та ін. Зокрема, В. Негребецький стверджує, що перевірка показань підозрюваного (потерпілого, свідка) на місці події пов'язана з оцінкою діяльністю слідчого. Під час перевірки показань на місці оцінній діяльності слідчого притаманна певна специфіка, що, на нашу думку, пов'язана насамперед із тим, що такого оцінювання зазнає уявна модель події на підставі показань особи, яку перевіряють. Така модель є інформаційно-ймовірнісною, тому що за змістом вона представлена даними, які необхідно уточнити та перевірити (Nehrebetskyi, 2019, p. 317). Водночас аналіз наукових розробок засвідчує, що ці дослідження сприяли вдосконаленню процесуальної та криміналістичної практики, однак поза увагою науковців залишилися проблемні питання верифікації даних про кримінальне правопорушення під час слідчого експерименту.

Професор О. М. Цільмак виокремлює основні завдання слідчого для верифікації показань свідка на певних етапах допиту й зазначає, що «верифікація показань свідка – це спосіб встановлення об'єктивної істини факту або твердження особи стосовно обставин кримінального правопорушення» (Tsilmak, 2018, p. 200). Науковець О. П. Ващук визначає групи чинників, що впливають на обрання способів і прийомів верифікації (Vashchuk, 2018, p. 66).

Аналіз судової практики в Україні дає підстави стверджувати, що нерідко саме результати слідчого експерименту або порушення, допущені під час його проведення, були використані суддею як підстави для визнання результатів слідчого експерименту недопустимими доказами, оскільки їх отримано внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, і складені з порушенням вимог КПК України. Тому суд не приймає їх до уваги ("Vyrok Illichivskoho raionnoho sudu", 2019; "Vyrok Kaluskoho miskraionnoho sudu", 2020; "Vyrok Kotovskoho miskraionnoho sudu", 2020; "Vyrok Kuznetsovskoho miskoho sudu", 2020; "Vyrok Sviatoshynskoho raionnoho sudu", 2020).

Необхідність здійснення наукових досліджень щодо верифікації даних під час проведення слідчого експерименту безсумнівна, оскільки цю слідчу (розшукову) дію активно застосовують у практиці слідчих підрозділів Національної поліції України та є поширеним способом збирання фактичних даних. Як зазначає І. І. Котюк, якщо встановлення фактів та обставин відбувається за допомогою фактичних даних, а доказування – за допомогою доказів, які формуються на підставі фактичних даних та їхніх джерел, то справедливим є міркування, що не можна

уявляти справу так, нібито докази існували в природі й до проведення слідчих дій (Kotiuk, 2006, р. 53). Однак досі не розроблено детального алгоритму дій слідчого з висвітлення способів і прийомів верифікації даних під час проведення слідчого експерименту – сьогоденних потреб правоохоронної практики.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є отримання наукових висновків щодо верифікації даних під час проведення слідчого експерименту з учасниками кримінального провадження на стадії досудового розслідування, а також надання обґрунтованих пропозицій з удосконалення тактичних прийомів верифікації інформації з огляду місця події, показань і практики їх застосування.

Завдання дослідження – висвітлити роль і специфіку ефективного використання методу верифікації даних під час проведення слідчого експерименту, з'ясувати відповідність отриманих даних факту кримінального правопорушення.

Виклад основного матеріалу

Професійна діяльність слідчого Національної поліції України полягає у виконанні основної роботи з досудового розслідування кримінальних правопорушень. Він несе відповідальність за законність, своєчасність проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, прийняття законних й обґрунтованих поточних і підсумкових рішень. Відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК України, «слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінює кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення» ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

«З метою перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор мають право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань» (ст. 240 КПК України). Для прийняття рішення про необхідність проведення слідчого експерименту першим етапом є верифікація підстав, структури слідчої (розшукової) дії та засобів її виконання ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

Під час проведення досудового розслідування слідчий здійснює систему дій, що передбачає використання спеціальних прийомів верифікації інформації певних фактів про

вчинення злочину, яку надав суб'єкт передачі, опрацьовує їх, обираючи способи та прийоми їх перевірки чи, навпаки, оцінює результати, отримані під час проведення слідчого експерименту, і доходить висновків, що дані не достовірні про вчинений злочин або сфальсифіковані. Слідчий експеримент є надзвичайно складною слідчою (розшуковою) дією, тому слідчий має використовувати спеціальні знання та вміння для ретельної підготовки, чіткої організації та використання низки тактичних прийомів і комбінацій. В. С. Медведєв зазначає, що слідчий повинен знати основи кримінального процесу та кримінально-процесуального законодавства, засади класифікації, тактики й методики розслідування злочинів; організацію роботи з розслідування конкретних злочинів; тактичні прийоми проведення слідчих дій; мати спеціальні знання у сфері психології, техніки, інформатики, мистецтва, економіки й інше (Medvediev, 2019, р. 7). Науковці І. Я. Фрідман і Г. М. Откідач зазначають, що «встановлення істини – це складна та багатостадійна процедура, яка передбачає використання значного обсягу інформації, причому не тільки доказової, а й орієнтуючої. Значна частина такої інформації надходить у розпорядження слідчого від осіб, які володіють спеціальними знаннями» (Fridman, & Otkidach, 2001, р. 119).

Як зазначає Є. О. Гусаченко, спеціаліста необхідно залучати навіть для розроблення тактики проведення експерименту, відбору об'єктів для відтворення дослідних дій, реконструкції обстановки й обставин дії, що перевіряється, проведення дослідів, фіксації перебігу й результатів цієї дії, а також для оцінки отриманих даних (Husachenko, 2015, р. 65).

Особливим різновидом слідчого експерименту є перевірка показань на місці. Перевірка показань на місці полягає в тому, що слідчий пропонує особі, яка допитана (підозрюваному, потерпілому), вказати місце вчинення злочину, розповісти про цю подію, супроводжуючи в певних випадках свою розповідь демонстрацією своїх дій чи дій інших осіб. Для наочності й ілюстративності використовують статистів, макети предметів та інші матеріальні засоби. Слідчий під час проведення слідчого експерименту верифікує дані, а саме опрацьовує криміналістичну значущу інформацію встановлює достовірність шляхом виявлення, збирання, фіксування, дослідження, оцінювання та формує висновки в кримінальному провадженні. Прийом верифікації – це доцільна лінія поведінки слідчого в процесі проведення слідчої (розшукової) дії, спрямованої на отримання ним у реальній обстановці на місці події, у процесі перевірки раніше вже одержаних даних під час показань, речових доказів, результатів огляду місця події, експериментів

дослідження. Однак дискусійним залишається питання про значення верифікації даних під час перевірки показань на місці.

З криміналістичної позиції поняття слідчого експерименту як слідчої (розшукової) дії визначають по-різному. Так, професор Р. С. Белкін потлумачив «слідчий експеримент як пізнавальну слідчу (розшукову) дію, сутність якої полягає в проведенні досліджень, пов'язаних зі встановленням, перевіркою або оцінкою слідчих версій про можливість або неможливість існування тих чи інших фактів, що мають значення для кримінального провадження» (Belkin, 2010, p. 27). Водночас В. Ю. Шепітько вважає, що «слідчий експеримент – це слідча дія, яка полягає в проведенні спеціальних дослідів з метою перевірки зібраних доказів, отримання нових доказів, перевірки й оцінки слідчих версій про можливість існування тих чи інших фактів, які мають значення для розслідування кримінального провадження» (Shepitko, 2009, p. 7).

Вивчення криміналістичної літератури й наукових праць із психології, а також матеріалів слідчої практики і судових рішень дало змогу виокремити залежно від мети верифікації отриманої інформації щодо події злочину слідчий експеримент, який використовують слідчі Національної поліції України під час перевірки показань:

– можливість за певних умов (погодних, часових) бачити певну подію, людину, транспортні засоби й розрізнати їх, фіксувати їх особливості;

– можливість чути та розрізнати слова, звуки роботи транспортного засобу та розрізнати його тип і властивості (роботу двигуна автомобіля від мотоцикла чи вантажного транспорту), розрізнати вибух петарди чи вистріл з вогнепальної зброї;

– можливість бачити, чути певні факти з використанням технічних приладів (бінокль, відеокамера);

– можливість учинення такої самої дії.

Верифікування даних про події злочину, а саме чи певна людина за своїми фізичними властивостями могла вчинити певну дію, чи можливо вчинити певну дію в певних умовах, чи можливо підняти певну вагу, просунути певну річ між ґратами на вікні чи через отвір у стіні, чи можливо помістити певну річ у багажний відсік автомобіля;

– можливість учинення певної дії за певний проміжок часу, подолати певну відстань за певний проміжок часу або встановлення приблизного часу, який необхідний для вчинення конкретної дії;

– встановлення наявності в певної особи навичок володіння конкретними речами, інструментами, механізмами, засобами, якщо потрібно встановити, чи справді особа вміє користуватися засобами обчислювальної техніки,

сканером, копіром, транспортним засобом, моторним човном чи ще чимось специфічним, де необхідні спеціальні знання та вміння;

– встановлення механізму утворення слідів, виявлених на місці кримінального правопорушення або речових доказах (чи можливе утворення таких слідів, у якому випадку, яких саме);

– встановлення механізму події та наслідків такої події, можливості уникнення або зменшення шкоди під час учинення дорожньо-транспортної пригоди.

У практичній діяльності слідчих підрозділів під час проведення слідчого експерименту слідчий отримує нові відомості про вчинення кримінального правопорушення, тому метою слідчого експерименту є верифікація даних, отриманих від учасників слідчої (розшукової) дії, що ґрунтується на дослідженні вербальної та невербальної інформації, у якій реалізується мета встановлення істини в кримінальному провадженні. Перевагою верифікації показань на місці є те, що особа, показання якої перевіряють, потрапляючи в обстановку, де відбувалася подія злочину, за зоровими, слуховими асоціаціями може пригадати значно більше фактів, ніж в іншому місці, наприклад, під час дачі показань у кабінеті слідчого. Слідчий, спостерігаючи за поведінкою особи, яка бере участь у слідчому експерименті, маючи зібрані докази під час інших слідчих (розшукових) дій, може верифікувати дані, отримані від особи, й одразу виявляти ознаки як неправдивих показань, так і намагання особи приховати певну інформацію, видати бажане за дійсне. Також може бути виявлено місце, яке особа оминає, або навпаки, простежуючи шлях, виявити речові докази, які не були виявлені під час огляду місця пригоди. Можна встановити коло на місцевості, де можливо було б побачити й почути подію кримінального правопорушення, виявити можливі шляхи відходу, вивезення краденого тощо. Усі ці обставини неможливо встановити іншим шляхом (допитами, експертними дослідженнями).

Згідно зі ст. 91 КПК України, у кримінальному провадженні підлягають доказуванню: «подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб й інші обставини вчинення кримінального правопорушення); винуватість обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, виключають кримінальну відповідальність або є

підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання тощо» ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2013).

Таким чином, під час проведення слідчого експерименту та верифікації даних, отриманих від учасників кримінального провадження, слідчий може встановити важливі обставини кримінального правопорушення, які до цього часу з'ясовано не було.

На нашу думку, постала необхідність розробити алгоритм дій слідчого під час верифікації даних у процесі проведення слідчого експерименту із застосуванням знань з інших галузей наук.

Відповідно до ч. 6 ст. 223 КПК України, у випадку, якщо «клопотання про проведення слідчого експерименту заявила сторона захисту чи потерпілий, участь особи, яка його ініціювала, та (або) його захисника чи представника є обов'язковою, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній» ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2013).

«Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав».

Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься мотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, відповідно ст. 220 КПК України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2013).

Підготовчий етап. У період підготовки до слідчого експерименту слідчий Національної поліції України насамперед повинен скласти план його проведення, у якому визначити: дату, час і місце проведення, дозвіл слідчого судді, якщо потрібно – учасників (підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, представник, спеціаліст за потреби); проаналізувати раніше зібрані докази, застосовуючи прийоми верифікації, висновки про обставини кримінального правопорушення, що були виявлені під час проведення огляду місця пригоди, слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, експертних досліджень. У плані в разі виявлення фактичних даних, що можуть стати доказами, слідчий зазначає етапи та критерії відповідності дійсності цієї інформації.

Перш ніж проводити слідчий експеримент, необхідна попередня кримінально процесуальна підготовка, що передбачає:

1) прийняття процесуального рішення слідчим, прокурором про провадження слідчого експерименту, учасників, з якими буде проводити

слідчий експеримент (підозрюваний, потерпілий, свідок). Для кожного учасника передбачено особливості організації та проведення. Слід запросити обмежене коло осіб для того, щоб підозрюваний, потерпілий (у разі злочинів проти статевої свободи, домашнього насильства) не «замкнувся» в собі, давав правдиві показання;

2) складання плану проведення слідчого експерименту й забезпечення охорони місця його проведення із залученням відповідного спеціаліста – криміналіста, який надасть допомогу в проведенні експериментальних дій, для організації розміщення учасників експерименту та проведення фіксації результатів слідчого експерименту, тобто для надання безпосередньої технічної допомоги: фотографування, складення схем, планів, креслень для проведення експертизи тощо; організація залучення статистів, інвентарю (манекени, підручні засоби, макети, транспортні засоби необхідних моделей);

3) визначення завдань, тобто які обставини можуть бути встановлені слідчим експериментом і набуття доказової бази для використання верифікації даних;

4) встановлення часу й місця проведення експерименту та повідомлення учасників, захисника, що надзвичайно складно;

5) забезпечення умов, максимально наближених до тієї обстановки, яку перевіряють. Тому перед початком слідчої (розшукової) дії слідчому за необхідності потрібно здійснити повторний або додатковий огляд, під час якого доцільно визначити можливі точки фото-, відеозйомки та перевірити, чи не зазнала обстановка місця події суттєвих змін. У будь-якому випадку слідчому рекомендовано попередньо відвідати місце (місцевість), де буде відбуватися слідча (розшукова) дія;

6) добір учасників слідчого експерименту, а саме: необхідно запросити двох незацікавлених осіб – понятих, двох працівників оперативних підрозділів з метою дотримання умов безпеки під час проведення слідчої (розшукової) дії, залучення спеціаліста (за необхідності), з урахуванням завдань, які поставлені перед цією слідчою (розшуковою) дією; крім того, можуть залучатися: перекладач, законні представники, педагог, психолог, статист, спеціаліст у галузі судової медицини, психології;

7) підготовка об'єктів, необхідних для постановки дослідів, необхідно використовувати оригінали (але якщо немає даних, що під час проведення слідчої (розшукової) дії, можуть бути знищені або пошкоджені) чи точні копії знарядь учинення злочину. Також заборонено використовувати в дослідних діях оригінали зброї (холодної чи вогнепальної), засобів господарського призначення (ножів, сокир, лопат), вибухових й отруйних речовин;

8) застосування під час проведення слідчого експерименту технічних засобів фіксації, що значно підвищує його інформаційну цінність і сприяє верифікації даних, отриманих під час слідчої (розшукової) дії.

Також на підготовчому етапі слідчий, прокурор на підставі ухвали слідчого судді повинен з'ясувати в особи, чи бажає вона взяти участь у слідчому експерименті. Якщо особа відмовляється від участі в слідчому експерименті, слідчий, прокурор фіксує письмову відмову про те, що особа не бажає брати участь у провадженні слідчої (розшукової) дії. У випадку, якщо особа на запропоновану слідчу (розшукову) дію надає згоду про участь, то слідчий, прокурор спочатку повинен провести слідчу (розшукову) дію – допит, а також верифікувати інформацію про особу шляхом перевірки на достовірність із законних джерел. Після того, як слідчий отримує дані про обстановку на місці події під час допиту, відомості про особу, за участю якої проводять слідчий експеримент, слідчий зможе верифікувати дані шляхом механізму системних дій та способу встановлення об'єктивної істини факту ствердженого особою, встановити розбіжності в показаннях особи й даними на місці вчинення кримінального правопорушення. Верифікація – це важлива навичка, яка стала можливою завдяки сукупності криміналістичних методів. Жодний криміналістичний метод не може автоматично перевірити й надати верифікатору – слідчому стопроцентну впевненість про істинність. Верифікація – це комбінація підходів з перевірки інформації про подію кримінального правопорушення на встановлення істинності із застосуванням норм законодавства.

Якщо необхідно верифікувати дані про подію кримінального правопорушення, слідчий здійснює ідентифікацію першоджерела цих даних (того, хто першим розповість про подію злочину) і встановлення контакту та спілкування з ним. Перевірку інформації здійснюють шляхом електронного спілкування з підприємствами й організаціями. Під час спілкування з учасниками кримінального провадження ключовими питаннями будуть: виявлення, де хто стояв, коли було відомо про подію злочину, чи було здійснено відеофіксацію події, що вони могли бачити, яким був тип камери, що використовували для зйомки. У показаннях кількох осіб на одному місці події слідчий експеримент здійснюють окремо з кожною особою. Проведення слідчого експерименту за одночасною участю двох або більше допитаних осіб є недопустимим.

Етап проведення. Слідчий Національної поліції України починає слідчий експеримент у формі відтворення дій, обстановки й обставин події, у кабінеті слідчого підрозділу, у присутності особи, що підлягає слідчому експерименту, й

учасників слідчого експерименту особу запитують про її бажання в участі в слідчому експерименті, зачитують їй права й обов'язки та роз'яснюють важливість слідчої (розшукової) дії, а також зміст ст. 63 Конституції України ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996). На запропоновану слідчим, прокурором слідчу (розшукову) дію особа у формі вільної розповіді дає показання з приводу кримінального правопорушення та вказує, куди необхідно прямувати учасникам експерименту для відтворення нею дій, обстановки й обставин події, після чого всі учасники починають рух за описаним цією особою маршрутом. Із цього моменту слідчому, прокурору необхідно верифікувати дані, які надає особа, а саме підтвердити джерело інформації про подію злочину та статус учасника слідчої (розшукової) дії. Слідчий організовує прибуття на зазначене особою місце, проте важливо, щоб особа, яка бере участь в експерименті, ішла або їхала попереду решти та самостійно вказувала шлях слідування учасникам процесуальної дії, зважаючи на орієнтири місцевості, а також місця, пов'язані з обставинами події. Постає необхідність у верифікації даних, що підтверджують місце, де саме відбувалася подія кримінального правопорушення. Дані слідчий аналізує та співвідносить із даними, отриманими від учасника слідчої (розшукової) дії.

Після прибуття на місце події особа вказує його загальні межі, коментує зміни в обстановці. Під час слідчого експерименту за таких самих (а за неможливості – у максимально наближених) умов повторюють аналогічні раніше вчинені дії, наприклад, відтворюють різні звукові сигнали, створюють відповідні умови освітлення тощо. Завдяки цьому перевіряють чутливість певних аналізаторів, встановлюють поріг їх чутливості, визначають перцептивні здібності людини залежно від його індивідуально-психологічних особливостей, віку, професії тощо.

На думку Ж. В. Удовенко, слідчий експеримент проводять лише за умови, якщо під час його провадження не принижують честь і гідність осіб, які беруть у ньому участь, не створюють небезпеку для їх життя і здоров'я, не завдають шкоди майну, не порушують норми моралі (Udovenko, 2019, p. 7).

Під час перевірки показань слідчий може ставити особі запитання стосовно окремих аспектів і деталей обстановки на місці, конкретних предметів та їх зв'язку з обставинами розслідуваного злочину. Якщо дії мали імпульсивний характер і на їх динаміку впливали сильні емоції, зокрема стан афекту, то їх неможливо повністю відтворити. Під час експерименту можна (фактично, але з етичних міркувань) створювати той емоційно напружений стан, який супроводжувався би діями й визначав

їх динаміку, як це, наприклад, буває під час здійснення злочинних дій насильницького характеру. У таких випадках суб'єктові пропонують продемонструвати послідовність своїх дій, а також роз'яснити пов'язані з переміщеннями на місці події, виконанням окремих рухів, що показують напрямок, кількість завданих ударів потерпілому, тощо. У цей час слідчий, прокурор, перевіряючи їх достовірність, застосовуючи аналіз наявної вербальної та невербальної інформації. Останніми роками дієвим способом перевірити інформацію про місце перебування особи є криміналістичний аналіз інформації із соціальних мереж, де можливо ідентифікувати місце перебування особи, дату й час. Слідчий, прокурор під час такого аналізу верифікує наявні первинні дані про кримінальне правопорушення, доповнює власну тактику поведінки та планує подальший розвиток перебігу слідчого експерименту. Така періодичність верифікації даних скорегує дані з тими, що вже аналізуються. Верифікація даних, отриманих за результатами слідчого експерименту, і верифікація даних, набутих раніше, стануть підставою для проведення інших додаткових слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. «Одержання інформації за допомогою мови жестів базується на не здатності людини в деталях контролювати передачу підсвідомих сигналів за допомогою мови жестів про власні емоції, думки та наміри» (Obraztsov, & Bogomolova, 2002, p. 448). Постає необхідність слідчому, прокурору володіти хоча б найпростішими прийомами спостереження за учасниками кримінального провадження під час слідчого експерименту. Наприклад, спостерігаючи за мімікою та жестами учасників слідчого експерименту та ведучи з ним бесіду, слід урахувати, що під впливом емоцій, які відчуває індивід, народжуються скоординовані скорочення та розслаблення м'язів обличчя, які визначають його вираз. «Про щирість людської емоції свідчить симетрія обличчя (чим сильніший фальш, тим більше різняться права та ліва сторони обличчя). Типові вирази обличчя, що свідчать про емоції, які відчуває особа: радість, інтерес, подив, презирство, страх, гнів, сором. Знати вираз обличчя за різних емоцій дуже важливо» (Obraztsov, & Bogomolova, 2002, p. 448). Проблема полягає в тому, що, попри рекомендації спеціалістів щодо необхідності поглибленого вивчення слідчими та прокурорами невербальної поведінки, суб'єкти досудового розслідування, не маючи спеціальних психологічних знань, не можуть достовірно встановити ні ступінь правдивості наданої інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій з учасником процесу, ні причини її спотворення.

«Якщо під час слідчого експерименту будуть знайдені речі та документи, інші сліди злочину, вони повинні бути оглянуті на місці проведення слідчої (розшукової) дії з відповідною фіксацією в порядку ст. 237 КПК України» ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2013).

Слідчий експеримент, що проводять у житлі чи іншому володінні особи, здійснюють лише за добровільною згодою особи, яка ними офіційно володіє, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядають у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора. До клопотання мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

У будь-якому разі під час кримінального провадження слід завжди враховувати, що забезпечення поваги до приватного життя не має бути чимось незначним чи другорядним. Сторона обвинувачення під час проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи має забезпечувати належну охорону та захист приватного життя осіб, які в ньому проживають, не допускати розголошення інформації про особисте й сімейне життя підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, інших учасників кримінального провадження (Tarasiuk, 2019, p. 218).

Усі пояснення та дії особи, показання якої перевіряють, заносять до протоколу й додатки до протоколу.

Якщо допитаний вказує на нову ділянку місцевості або приміщення, де можуть бути певні сліди злочину, про які раніше він не повідомляв, необхідно верифікувати отримані дані та припинити проведення слідчого експерименту, провести огляд місця події, а згодом поновити перевірку.

Також якщо під час проведення експерименту особа бажатиме дати додаткові показання, слідчу дію припиняють і слідчий проводить допит особи, після допиту слідчий експеримент поновлюють.

Зазначене зумовлено тим, що більшість злочинів учинено в стані алкогольного та наркотичного сп'яніння. Під час такого відтворення нерідко вдається настільки поновити пам'ять особи, що слідчий отримує детальні відомості про, здавалося б, цілком забуті факти. Особа не тільки пригадує певні факти, а й коригує їх, відкидаючи все те, що не погоджується з реальною обстановкою, уточнює окремі відомості, дає обґрунтування тому, що повідомляла під час допиту (Kuntii, 2019, p. 393). Вирішенням є присутність на місці спеціаліста в галузі психології,

зокрема обов'язково – з подальшим призначенням судової психіатричної експертизи.

Привертає увагу взаємодія слідчого з потерпілим, оскільки потерпілі зацікавлені в результаті розслідування злочину та проведенні слідчого експерименту. Відповідно до ст. 55 КПК України, «потерпілим визнається особа, якій вчиненим злочином заподіяна моральна, фізична чи майнова шкода» ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2013).

Якщо процесуальні відносини з потерпілими врегульовані законом, то мистецтво морально-ділового спілкування залежить від низки обставин: особистого характеру, рівня культури й морального виховання обох сторін. Потерпілий не завжди адекватно сприймає та реагує на навколишні події, вчинки потерпілих іноді позбавлені логіки й можуть ускладнити процес розслідування злочину. Це може мати дві причини: 1) їхніми вчинками найчастіше керують нервові та психологічні потрясіння, спричинені злочином; 2) нерідко вони стають об'єктами залякування, підкупу й інших не відомих слідчому обставин; 3) іноді їхня поведінка зумовлена утилітарними завданнями. Особливість етики взаємин слідчого з потерпілими полягає в тому, що, суворо дотримуючись формальних вимог закону щодо останніх, він має бути максимально коректним у вчинках і заявах, утримуватися від дій і висловлювань, що можуть образити почуття.

Також під час перевірки необхідно ретельно спостерігати за тим, щоб дії допитуваної особи були самостійними, а підказування та навідні запитання з боку інших учасників слідчої дії – цілком виключені. Під час верифікації даних використовують методи спостереження, інтерв'ювання, експеримент, порівняння, аудіо-, відеозапис. Застосування цих методів надає можливість верифікації наявних і нових даних про кримінальне правопорушення.

Етап фіксації результатів проведення слідчого експерименту: слідчий, прокурор складає протокол слідчого експерименту, у який вносить усі проведені ним й іншими учасниками слідчої (розшукової) дії результати достовірності, залежно від ходу під час формулювання висновків та фіксації результатів. Після закінчення протокол підписують усі його учасники, зазначають заяви та зауваження, що надійшли від його учасників. Досліджувану нами слідчу (розшукову) дію слід фіксувати за допомогою відеокамери, оскільки результати можуть бути корисними для верифікації даних експертами під час проведення комплексної судово-психіатричної експертизи, адже за допомогою відеоперегляду експерти матимуть змогу проаналізувати поведінку підозрюваного (потерпілого), його рухи та жестикуляцію, які можуть вплинути на результати експертизи.

Відеофіксацію під час проведення слідчого експерименту застосовують для проведення процесуальної дії загалом, а й для верифікації даних, переданих немовним шляхом, що можуть містити в розпорядження слідства чи суду вагому криміналістичну інформацію. За потреби до пояснення змісту таких повідомлень може бути залучено відповідного спеціаліста.

На завершальній стадії слідчої (розшукової) дії використання невербальної інформації набуває характеру формування доказового значення одержаній інформації, що виявлена, сприйнята, зафіксована, впорядкована, відображена мовними й немовними засобами, тобто вербально і невербально, з використанням технічних засобів і пристосувань, для встановлення істини, викриття і притягнення до відповідальності винних (Vashchuk, 2017, p. 7).

Наукова новизна

У статті *вдосконалено*:

1) розуміння структури верифікації даних про подію кримінального правопорушення і тактики слідчої (розшукової) дії відповідно до стадій підготовки, робочої стадії, стадії фіксації ходу і результатів, оцінки отриманих результатів у кримінальному провадженні;

2) криміналістичні рекомендації щодо застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження за умов слідчих ситуацій, пов'язаних із висновками верифікації свідчень про достовірність або недостовірність інформації злочинної події, що сталася;

дїстали подальшого розвитку тактичні прийоми, що застосовують на робочій стадії верифікації даних про злочин під час проведення слідчого експерименту, а також криміналістичні рекомендації щодо проведення верифікації даних під час слідчої (розшукової) дії – слідчого експерименту.

Висновки

Під час розслідування кримінального провадження постає необхідність верифікації даних про кримінальне правопорушення, з'ясувати реальну можливість певної події в умовах конкретної слідчої ситуації. Слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, яку провадять шляхом верифікації даних, відтворення дій, обстановки та обставин події та виконанням дослідів і випробувань, унаслідок чого може бути перевірено, уточнено й здобуто нові докази. Перш ніж проводити слідчий експеримент, слідчому слід ретельно підготуватися, а результати слід фіксувати за допомогою науково-технічних засобів, зокрема здійснювати відеофіксацію. До верифікації даних про подію злочину та психологічних особливостей слідчого

експерименту належать: 1) індивідуальна здатність особи до сприйняття і запам'ятовування обставин, за яких відбулася подія; 2) просторова орієнтація особи; 3) психологічний стан особи, що дає показання, місця події, на якому вона повторно присутня.

Отже, для належного проведення слідчого експерименту необхідно дотримуватися не тільки норм права, а й керуватися об'єктивними та

суб'єктивними засадами, які будуть характеризувати слідчого, прокурора як професійних працівників правоохоронних органів. Має бути враховано як психологічні особливості учасників експерименту, так й особливості її проведення. Слідчий, підсумовуючи результати й висновки проведення слідчого експерименту, повинен верифікувати наявні й отримані дані під час слідчої (розшукової) дії.

REFERENCES

- Belkin, A.R. (2010). Osobennosti proizvodstva sledstvennogo eksperimenta, proverki pokazaniia na meste i opoznaniia v khode predvaritelnogo sledstviia [Features of the production of an investigative experiment, verification of testimony on the spot and identification during the preliminary investigation]. *Kriminalist pershodrukovanii, Forensic scientist first published*, 1, 27-34 [in Russian].
- Fridman, I.Ya., & Otkidach, H.M. (2001). Vykorystannia znan fakhivtsiv u kryminalnomu protsesi [Use of knowledge of specialists in criminal proceedings]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky, Theory and practice of forensic science and criminology*, 119-123 [in Ukrainian].
- Husachenko, Ye.O. (2015). Aktualni problemy vykorystannia spetsialnykh znan pry provedenni slidchoho eksperymentu [Actual problems of using special knowledge in conducting an investigative experiment]. *Aktualni pytannia teorii i praktyky kryminalistychnoi nauky, Current issues of theory and practice of forensic science: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (pp. 259-126). Kyiv [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Kotiuk, I.I. (2006). *Teoriia sudovoho piznannia [Theory of judicial cognition]*. Kyiv: Kyiv. un-t [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
- Kuntii, A.I. (2019). Takyka slidchoho eksperymentu pid chas rozsliduvannia umysnoho vbyvstva, vchynenoho v stani sylnoho dushevnoho khvyliuvannia [Tactics of an investigative experiment in the investigation of premeditated murder committed in a state of great emotional excitement]. *Porivnialno-analitychne pravo, Comparative and analytical law*, 4, 393-396. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.4.108> [in Ukrainian].
- Medvediev, V.S. (2019). Yurydyko-psykholohichniy zmist ta osoblyvosti diialnosti slidchoho Natsionalnoi politsii Ukrainy [Legal and psychological content and features of the activity of the investigator of the National Police of Ukraine]. *Yurydychna psykholohiia, Legal psychology*, 3(2), 5-9. doi: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.1> [in Ukrainian].
- Nehrebetskyi, V. (2019). Kryminalistychna rekonstruktsiia, yak taktychnyi pryiom slidchoho eksperymentu [Forensic reconstruction as a tactic of an investigative experiment]. *Pidpryemstvo, gospodarstvo i pravo, Enterprise, economy and law*, 6, 317-321. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.59> [in Ukrainian].
- Obraztsov, V.A., & Bogomolova, S.N. (2002). *Kriminalisticheskaia psikhologiiia [Forensic psychology]*. Moscow: Iuniti-Dana; Zakon i pravo [in Russian].
- Osypenko, I.P. (2016). Fiksatsiia neverbalnoi informatsii pry provedenni slidchyykh (rozshukovykh) dii [Fixation of non-verbal information during investigative (search) actions]. *Aktualni problemy yurydychnoi nauky ta praktyky, Current issues of legal science and practice*, 1(2), 46-50 [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu. (2009). Vidtvorennia obstanovky i obstavyn podii: sutnist, zmist, taktyka [Reproduction of the situation and circumstances of the event: essence, content, tactics]. *Slidcha praktyka Ukrainy, Investigative practice of Ukraine*, 7, 7-14 [in Ukrainian].
- Tarasiuk, S.M. (2019). Spivvidnoshennia konstytutsiinykh prav ta nevtruchannia v pryvatne zhyttia ta nedotorkanist prava vlasnosti pry provedenni slidchyykh (rozshukovykh) dii u zhytli chy inshomu volodinni osoby [Correlation between constitutional rights and non-interference in private life and inviolability of property rights during investigative (search) actions in a person's home or other property]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava, Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 3(2), 215-221. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-2.35> [in Ukrainian].
- Tsil'mak, O.M. (2018). Osnovni zavdannia slidchoho dlia verifykatsii pokazan [The main tasks of the investigator to verify the testimony]. *Kryminalistyka ta sudova ekspertyza, Forensics and forensics*, 64, 200-209. doi: <https://doi.org/10.33994> [in Ukrainian].
- Udoenko, Zh.V. (2019). Znachennia zasad kryminalnogo provadzhennia v zabezpechenni nevtruchannia u pryvatne zhyttia hromadian [The importance of the principles of criminal proceedings in ensuring non-interference in the private life of citizens]. *Paradigm of Knowledge*, 5(37). doi: [10.26886/2520-7474.5\(37\)2019.5](https://doi.org/10.26886/2520-7474.5(37)2019.5) [in Ukrainian].

- Vashchuk, O.P. (2017). Vykorystannia neverbalnoi informatsii pry provedenni slidchykh (rozshukovykh) dii [Use of non-verbal information in conducting investigative (search) actions]. *Pravova derzhava, Constitutional state*, 25, 140-148 [in Ukrainian].
- Vashchuk, O.P. (2018). Praktychne zastosuvannia veryfikatsii danykh pid chas provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii [Practical application of data verification during investigative (search) actions]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 1, 66-70 [in Ukrainian].
- Vyrok Illichivskoho raionnoho sudu m. Mariupolia vid 18 hrud. 2019 r. Sprava No. 266/3910/19. Provadzhennia No. 1-kp/264/543/2019 [Verdict of the Illichivsk District Court of Mariupol from December 18, 2019. Case No. 266/3910/19. Proceedings No. 1-kp/264/543/2019]. (n.d.). [www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86514741). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86514741> [in Ukrainian].
- Vyrok Kaluskoho miskraionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 18 liut. 2020 r. Sprava No. 345/3432/19. Provadzhennia No. 1-kp/345/90/2020 [Verdict of the Kalush City District Court of Ivano-Frankivsk region from February 18, 2020. Case No. 345/3432/19. Proceedings No. 1-kp/345/90/2020]. (n.d.). [www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87662797). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87662797> [in Ukrainian].
- Vyrok Kotovskoho miskraionnoho sudu Odeskoi oblasti vid 28 liut. 2020 r. Sprava No. 505/3156/19. Provadzhennia No. 1-kp/505/190/2020p [Verdict of the Kotovsk city district court of Odessa region from February 28, 2020. Case No. 505/3156/19. Proceedings No. 1-kp/505/190/2020p]. (n.d.). [www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87898302). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87898302> [in Ukrainian].
- Vyrok Kuznetsovskoho miskoho sudu Rivnenskoï oblasti vid 9 sich. 2020 r. Sprava No. 568/784/17. Provadzhennia No. 1-kp/565/38/20 [Verdict of the Kuznetsovsk City Court of Rivne Region from January 9, 2020. Case No. 568/784/17. Proceedings No. 1-kp/565/38/20]. (n.d.). [www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86808099). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86808099> [in Ukrainian].
- Vyrok Sviatoshynskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 30 sich. 2020 r. No. 759/17745/19. Provadzhennia No. 1-kp/759/389/20 [Verdict of the Sviatoshynskiy District Court of Kyiv from January 30, 2020. Case No. 759/17745/19. Proceedings No. 1-kp/759/389/20]. (n.d.). [www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87268159). Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87268159> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Белкин А. Р. Особенности производства следственного эксперимента, проверки показания на месте и опознания в ходе предварительного следствия. *Криміналіст першодрукований*. 2010. № 1. С. 27–34.
- Фридман І. Я., Откідач Г. М. Використання знань фахівців у кримінальному процесі. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2001. С. 119–123
- Гусаченко Є. О. Актуальні проблеми використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту. *Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23 січ. 2015 р.). Київ, 2015. С. 259–261.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Котюк І. І. Теорія судового пізнання : монографія. Київ : Київ. ун-т, 2006. 435 с.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Кунтій А. І. Тактика слідчого експерименту під час розслідування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 4. С. 393–396. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.4.108>.
- Медведев В. С. Юридико-психологічний зміст та особливості діяльності слідчого Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2019. № 3. Т. 2. С. 5–9. doi: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.1>.
- Негребецький В. Криміналістична реконструкція, як тактичний прийом слідчого експерименту. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 6. С. 317–321. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.59>.
- Образцов В. А., Богомоллова С. Н. Криминалистическая психология. М. : Юнити-Дана ; Закон и право, 2002. 448 с.
- Осипенко І. П. Фіксація невербальної інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2016. № 1 (2). С. 46–50.
- Шепітько В. Ю. Відтворення обстановки і обставин події: сутність, зміст, тактика. *Слідча практика України*. 2009. Вип. 7. С. 7–14.
- Тарасюк С. М. Співвідношення конституційних прав та невтручання в приватне життя та недоторканість права власності при проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. Т. 2. С. 215–221. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.3-2.35>.
- Цільмак О. М. Основні завдання слідчого для верифікації показань. *Криміналістика та судова експертиза*. 2018. Вип. 64. С. 200–209. doi: <https://doi.org/10.33994>.
- Удовенко Ж. В. Значення засад кримінального провадження в забезпеченні невтручання у приватне життя громадян. *Paradigm of Knowledge*. 2019. № 5 (37). doi: [10.26886/2520-7474.5\(37\)2019.5](https://doi.org/10.26886/2520-7474.5(37)2019.5).
- Ващук О. П. Використання невербальної інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій. *Правова держава*. 2017. Вип. 25. С. 140–148.

- Ващук О. П. Практичне застосування верифікації даних під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Юридичний вісник*. 2018. Вип. 1. С. 66–70.
- Вирок Іллічівського районного суду м. Маріуполя від 18 груд. 2019 р. Справа № 266/3910/19. Провадження № 1-кп/264/543/2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86514741>.
- Вирок Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 18 лют. 2020 р. Справа № 345/3432/19. Провадження № 1-кп/345/90/2020. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87662797>.
- Вирок Котовського міськрайонного суду Одеської області від 28 лют. 2020 р. Справа № 505/3156/19. Провадження № 1-кп/505/190/2020р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87898302>.
- Вирок Кузнецовського міського суду Рівненської області від 9 січ. 2020 р. Справа № 568/784/17. Провадження № 1-кп/565/38/20. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86808099>.
- Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 30 січ. 2020 р. Справа № 759/17745/19. Провадження № 1-кп/759/389/20. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87268159>.

Стаття надійшла до редколегії 02.03.2020

Protsenko O. – Ph.D in Law, Associate Professor of the Department of Forensics and Psychology of the Odessa State University of Internal Affairs, Odesa, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6175-4194>

Role and Place of the Verification Method during the Investigative Experiment

*The scientific article is devoted to the coverage of topical issues that arise in the practical investigative units of the National Police of Ukraine, during the verification of data on the occurrence of a criminal offense during an investigative experiment at the stage of pre-trial investigation. In investigative practice, the methods of verification are not applied in full, which leads to an inappropriate line of conduct of the investigator in the process of collecting, investigating and using evidence during the investigative experiment. The **purpose** of the study is to obtain scientific conclusions on the verification of data on the crime during the investigative experiment at the stage of pre-trial investigation, as well as to provide reasonable suggestions for improving the tactics of verification during the investigative experiment and their practice application. The **methodological basis** of the research is the dialectical-materialist method – it helped to understand the object of research in the context of combining the needs of science and practice, the methods of formal logic – allowed to understand in more detail the tactics of verification during the investigative experiment; comparative legal method – during the analysis of substantive and procedural law, scientific categories, definitions and approaches; historical and legal method – to reveal the content of basic concepts: «investigative experiment», «tactics of investigative (search) actions», «verification» on the basis of scientific views and provisions of current legislation; system-structural method – for the disclosure of problematic issues during the verification of data on the crime during the investigative experiment; method of system analysis – for a comprehensive generalization of the tactics of investigative (search) actions. **Scientific novelty** of the obtained results. The author has improved: understanding the structure of verification of data on the event of a criminal offense and the tactics of investigative (search) action in accordance with the stages of preparation, working stage, stage of recording the course and results, evaluation of the results in criminal proceedings; forensic recommendations on the use of technical means of recording criminal proceedings in the context of investigative situations related to the conclusions of the verification of evidence of the reliability or inaccuracy of information about the criminal event that took place; received further development: tactics used at the working stage of verification of crime data during the investigative experiment; forensic recommendations for data verification during the investigative (search) action – the investigative experiment. **Conclusions.** During the investigation of criminal proceedings there is a need to verify the data on the criminal offense, to find out the real possibility of a particular event in a particular investigative situation. The verification of data on the event of the crime and the psychological characteristics of the investigative experiment should include: 1) the individual ability of the person to perceive and remember the circumstances under which the event occurred; 2) spatial orientation of the person; 3) the psychological state of the person giving the testimony, the place of the event in which he is repeatedly present.*

Keywords: verification; investigative experiment; investigative (search) action; stages of investigative (search) action; mental state; criminal proceedings.